

SÖZCÜK TÜRLERİ

Sözcükler tür bakımından üç ana gruba ve sekiz ayrı türe ayrılır:

a. İsim Soylu Sözcükler : İsim, sıfat, zamir, zarf

b. Edat Soylu Sözcükler : Edat, bağlaç, ünlem

c. Fiiller

A - İSİM SOYLU SÖZCÜKLER

İSİM (AD)

Varlıkları, kavramları karşılayan sözcüklerdir. İsimlerle, karşıladıkları kavram ve nesneler arasında çok sıkı bir ilgi vardır. Bunlar daima birbirlerini çağrıştırır. Örneğin “kitap” sözü aklımızda hemen varlık olarak “kitap” nesnesini canlandırır. Ya da bir kitabı gördüğümüzde zihnimize hemen onu karşılayan isim gelir. Kavramlar için ise bu kadar belirgin bir ilişkinin varlığını söyleyemeyiz. Örneğin “dert” dendiğinde aklımızda bir nesne canlanmaz; ancak bunun insanı sıkıntıya sokan bir durum olduğu zihnimizde belirir.

İsim değişik yönlerden incelenir.

- **Varlıklara Verilişlerine Göre:**

a. Cins İsmi : Aynı türden varlıkları karşılayan isimlerdir. Bu varlıkların benzerleri etrafta çoktur: ağaç, top, kitap vs.

b. Özel İsim : Tek olan, tam bir benzeri bulunmayan varlıkları karşılayan isimlerdir.

Yer adları (Samsun, Uludağ...)

Kişi adları (Ahmet, Mustafa...)

Ülke adları (Pakistan, Şili)

Kitap, dergi, gazete adları (Yaban, Tanin...)

Kurum adları (Marmara Üniversitesi, Kızılay)

Dil adları (Türkçe, İngilizce...)

Din ve mezhep adları (İslamiyet, Ortodoks...)

Hayvanlara verilen adlar (Boncuk, Tekir...)

Bir isim, her zaman cins ismi olmayacağı gibi her zaman özel isim de olmaz.

“Mevsimlerden baharı severim.” derken “bahar” cins isimdir. Ancak;

“Bugün Bahar sınıfta yoktu.” cümlesinde bu isim bir kişi adı olmuş ve özel isim haline gelmiş. Elbette bunun tersi de olabilir.

“Uzaydan Dünya’nın resmini çekmişler.”

cümlesinde “Dünya” özel bir isimdir. Çünkü bir gezegeni karşılar. Ancak;

“Dün, seni, dünyayı dolaştım, bulamadım.” cümlesinde “dünya” çok yer gezmek anlamında mecaz bir anlama gelmiş ve cins ismi olmuştur.

Not : Özel isimlerin baş harfleri daima büyük harfle yazılır.

- **Karşıladığı Varlığın Sayısına Göre:**

a. Tekil İsim : Sayıca tek bir varlığı karşılayan isimlerdir: Kalem, silgi, ev...

b. Çoğul İsim : Sayıca birden çok varlığı karşılayan isimlerdir. İsimlere (-ler, -lar) eki getirilerek yapılır: Ağaçlar, evler, kitaplar...

c. Topluluk İsmi : Çoğul eki almadan birçok varlığı karşılayan isimlerdir: Toplum, halk, millet, ordu, bölük, sürü...

Topluluk isimleri de çoğul eki alabilir. Bu durumda grupların çoğulu bildirilmiş olur. Örneğin “Dünya milletlerinin yakınlaşması gerekir.” derken kendi içinde bir grup oluşturan “millet” sözüyle birden fazla grup anlatılmış olur.

İsimleri ayrıca somut ve soyut oluşlarına göre de gruplandırabiliriz. Ancak daha önce soyut, somut anlamı açıkladığımızdan, burada ayrıca üzerinde

durmayacağız. Somut anlamlı olan “masa” sözcüğünün somut; soyut anlamlı olan “neşe” sözcüğünün soyut isim olduğunu bilmeliyiz.

SIFAT (ÖNAD)

İsimleri niteleyen ya da belirten sözcüklerdir.

Sıfatlar ancak varlıklarla ortaya çıkar. Bu nedenle tek başlarına kullanılamaz. Sıfat olarak kullanılan çoğu sözcük bazen bir kavramın karşılığıdır. Örneğin “mavi”, bir renk ismidir, “iki”, bir sayı ismidir. Ancak bu sözcükler isimlerin özelliklerini bildirecek duruma gelirse sıfat olur. Yani;

“Mavi gözlerine bayıldım.” cümlesinde “mavi” göz isminin rengini bildirdiğinden sıfattır. Ya da “iki” sözü; “İki kalem vardı.” cümlesinde kalemlerin sayısını bildirdiğinden sıfat olmuştur.

Ancak sıfatın mutlaka isimden önce gelmesi gerekmez. Bazen bir ismin niteliğini bildirmesine rağmen isimden önce gelmediği de olur.

“Elinde güzel bir çiçek vardı.” cümlesinde “güzel” sözü isimden önce gelerek onun sıfatı olmuş. Biz aynı cümleyi;

“Elindeki çiçek güzeldi.” diye de söyleyebiliriz. Bu durumda “güzel” sözü yine çiçeğin bir niteliğini bildirir. Öyleyse yine sıfat görevindedir.

Bu genel bilgilerden sonra, şimdi de sıfatların çeşitlerini görelim.

a. Niteleme sıfatları

Varlıkların yapısal özelliklerini ortaya koyan sıfatlardır. Bunlar varlığın nasıl olduğunu bildirir ve isme sorulan “nasıl” sorusuna cevap verir.

“Kurumuş yapraklar yere döküldü.” cümlesindeki altı çizili sözcük, yaprağın nasıl olduğunu yani niteliğini bildiriyor. İsme “Nasıl yapraklar?” diye sorarsak cevap olarak “kurumuş” sözünün geldiğini görürüz.

b. Belirtme sıfatları

Varlıkların diğer varlıklarla ilgileri sonucunda aldığı özellikleri belirten sıfatlardır. Kendi arasında dört gruba ayrılır.

İşaret Sıfatı: Varlıkların bulunduğu yerleri gösteren sıfatlardır. Söyleyen kişinin, sözünü ettiği nesneye uzaklığına göre değişir.

"Bu evi biz aldık." cümlesinde evin yakın olduğu;

"Şu evi biz aldık." cümlesinde biraz uzak;

"Q evi biz aldık." cümlesinde çok uzak ya da, sözü edilen bir evin olduğu anlaşılır. Bu cümlelerde altı çizili sözcükler işaret sıfatıdır. Bu tür sıfatlar isme "hangi" sorusunun sorulmasıyla bulunur. "Hangi ev?", " "Bu ev" gibi...

Bazı işaret sıfatları ise yer bildirir. Bunlar çoğu zaman "-ki" ekini alarak kullanılır.

Buradaki evi biz aldık.

Şuradaki evi biz aldık.

Oradaki evi biz aldık.

cümlelerinde bulunan altı çizili sözcükler yer bildiren işaret sıfatlarıdır. Bunların dışında; **öteki** sokak, **beriki** ağaç gibi yer bildiren sıfatlar da vardır.

Sayı Sıfatları : İsimlerin sayısal özelliklerini bildiren sıfatlardır. Birkaç türü vardır.

Sınıfta yedi öğrenci vardı.

Asıl sayı
sıfatı

Yedinci öğrenci gelsin.

Sıra sayı
sıfatı

Yedişer kişi geldi.

Üleştirme
sayı sıfatı

Yedi de bir ihtimal var.

Kesir sayı
sıfatı

Çeyrek ekmek aldı.

Kesir sayı
sıfatı

Bunların dışında bazı kaynakların topluluk sayı sıfatı diye adlandırdığı, **ikiz** çocuk gibi sıfatlar da vardır.

Belgisiz Sıfat : İsimlerin nicelik yönüyle belirsizliklerini ifade eden sıfatlardır.

Bazı konularda bilgisi yoktur.

Birtakım yanlış fikirleri vardı.

Hiçbir öğrenci gelmemişti.

Bütün kitapları aldı.

Her yer tertemizdi.

Bir gün bu iyiliğinizi ödeyeceğim.

cümlelerinde altı çizili sözcükler belgisiz sıfatlardır. İsimleri sayıca az çok belli etmişler ancak tam bir özellik bildirmemişlerdir.

Soru Sıfatı : İsimlerin niteliğini, herhangi bir özelliğini soran sıfatlardır. Bu sözcüklerin yerine konan sözcükler de sıfattır.

Nasıl filmleri seversin?

Kaçar lira ayırmamız gerekiyor?

Hangi soruyu çözemedi?

Adlaşmış Sıfat

Bazen kişinin tam olarak bilinmediği ya da niteliğinin vurgulanmak istendiği durumlarda isim söylenmeyip sıfat, ismin yerine geçirilebilir. Bu tür sözcüklere **adlaşmış sıfat** denir. Adlaşmış sıfatlar niteleme sıfatlarıyla yapılır.

“Korkak insanların kendine güveni yoktur.”

cümlesinde niteleme sıfatı olan “Korkak” sözcüğü,

“Korkakların kendine güveni yoktur.”

cümlesinde “insanlar” isminin düşmesiyle adlaşmış sıfat olmuştur.

Adlaşmış sıfat olan sözcükten sonra bir isim gelirse, anlam karışıklığını önlemek için iki sözcük arasına virgül (,) konur.

İhtiyar, adamlara şöyle bir baktı.

İhtiyar adamlara şöyle bir baktı.

Not : Sıfatla, onun nitelediği isim arasına hiçbir noktalama işareti konmaz.

ZAMİR (ADIL)

İsim olmadıkları halde isim gibi kullanılan bu sözcüklere zamir diyoruz.

Cümle içinde zamirin karşıladığı isim ya da söz öbeği bilinmiyorsa, cümle belirsiz bir anlam taşır.

Zamirler değişik bölümlere ayrılır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şahıs zamirleri
2. Dönüştülük zamiri
3. İşaret zamirleri
4. Belgisiz zamirler

5. Soru zamirleri

Şimdi bunları tek tek inceleyelim.

1. Şahıs (kişi) Zamirleri

Şahıs isimlerinin yerine geçen zamirlerdir. Dilimizde altı şahıs olduğuna göre altı tane şahıs zamiri var demektir.

Ben biliyorum.

Sen biliyorsun.

O biliyor.

Biz biliyoruz

Siz biliyorsunuz.

Onlar biliyorlar.

2. Dönüşlülük Zamiri

Bu zamir “kendi” sözcüğüdür. Şahıs isimlerinin yerine geçebileceği gibi hayvan isimlerinin ya da cansız varlıkların isimlerinin yerine de geçebilir. Çoğu zaman ek alarak kullanılır.

Kendim Kendimiz

Kendin Kendiniz

Kendi Kendileri

Bu sözcüklerdeki altı çizili ekler dönüşlülük zamirinin hangi şahsı ifade ettiğini gösterir.

Dönüşlülük zamirinin en önemli özelliği, diğer zamirlerle beraber kullanılabilmesidir. Böyle durumlarda zamir, pekiştirme anlamı taşır.

“Bu soruyu ben kendim çözdüm.”

cümlesinde hem “ben” hem “kendim” zamirleri kullanılmış; böylece “ben” zamirinin anlamı kuvvetlenmiş.

3. İşaret Zamirleri

İsimleri, yerlerini işaret ederek karşılayan zamirlerdir. Bunlar işaret sıfatının zamirleşmesiyle oluşmuştur.

Bu geldi.

Bunlar alındı.

Şu satıldı.

Şunlar çağırdı.

O gidecek.

Onlar beğenildi.

cümlelerinde altı çizili sözcükler işaret zamirleridir. Burada üçüncü tekil şahıs için kullanılan “o” zamiriyle, işaret zamiri olan “o” zamirini karıştırmayalım. Şahıs zamirleri sadece şahıslarda kullanılır.

“O, ders çalışıyor.” cümlesinde şahıs zamiri olan “o” sözü “O, demirden yapılmış.” cümlesinde insan olamayacağından işaret zamiri olmuştur.

Ancak işaret zamirleri insanlar için de kullanılabilir.

“Bu benim kardeşim, şu da onun arkadaşı.”

cümlesinde altı çizili zamirler işaret zamiri oldukları halde şahıs isimlerinin yerlerine geçmiş. Bu durumda “o” işaret zamirinin de insanı karşılayacağı düşünülebilir. Örneğin sınıfta işaret ederek,

“Bu, tembel; şu, biraz çalışkan; o, sınıfın en iyisi.”

dersek “o” işaret zamiridir. Çünkü “o” şahıs zamiri sözü edilen kişinin yanımızda olmadığı yani bizim onu görmediğimiz durumlarda kullanılır.

Bunların dışında işaret bildiren başka zamirler de vardır. Ancak bunların yapısı biraz farklıdır.

Burası eskiden boştu.

Şurası sizin ev miydi?

Orası pek hoşuma gitmedi.

Buraları bize aitti.

Şuraları temizleyin.

Oraları unuttum bile ben.

cümlelerinde altı çizili sözcükler de işaret zamirleridir. Bunların dışında,

“Bu kitap benim, öteki senin.”

cümlesindeki altı çizili zamir gibi daha birkaç işaret zamiri de vardır.

4. Belgisiz Zamirler

İsimleri, tam olarak belli olmayan bir nicelik yönünden belirten belgisiz sıfatlar, isimler düşünce onları karşılar ve belgisiz zamir olur.

“Bazı insanlar çalışkandır.” cümlesinde altı çizili sıfat;

“Bazıları çalışkandır.” cümlesinde zamir olur. Çünkü “insanlar” isminin yerine geçer. Bunu birkaç örnekte daha gösterelim.

Birçok öğrenci bu konuyu bilmez.

sıfat

Birçoğu bu konuyu bilmez.

zamir

Hiçbir kalemi beğenmedim.

sıfat

Hiçbirini beğenmedim.

zamir

Birkaç yaşlı parkta oturuyordu.

sıfat

Birkaçı parkta oturuyordu.

zamir

Sıfat olarak kullanılmayan belgisiz zamirler de vardır:

Herkes senin burada olduğunu sanıyordu.

Kimse ben haber vermeden içeri girmesin.

Hepsi de çok ucuz fiyata satılmış.

Bu cümlelerdeki altı çizili sözcükler sadece zamir olarak kullanılabilir.

5. Soru Zamirleri

İsimlerin yerlerine soru yoluyla geçen sözcüklerdir. Bu sözcüklerin yerine, sorduğu isimler getirilebilir.

“Bu çiçeği sana arkadaşından başka kim getirir?”

cümlesinde altı çizili söz, çiçeği getiren kişinin isminin yerine kullanılmıştır. Bu kişinin ismini “kim” zamininin yerine koyabiliriz.

Çarşıdan ne aldın?

Nerede oturuyorsunuz?

Hangisi önce geldi?

Kaçı bizimle gelecek?

Zamirler, kendileri gibi ismin yerine geçen adlaşmış sıfatlarla karıştırılmamalıdır. Bunların ikisi de ismin yerine geçiyor. Ancak zamirler isimlerin herhangi bir niteliğini bildirmediği halde adlaşmış sıfatlar ismi niteliğiyle beraber karşılar.

Bu kadın dün de gelmişti.

Yaşlı kadın dün de gelmişti.

Bu cümlelerde altı çizili sözlerin ikisi de sıfattır. Birincisi işaret sıfatı, ikincisi ise niteleme sıfatıdır. Bu sıfatların belirttiği “kadın” isimleri cümleden çıkarılırsa,

“Bu dün de gelmişti.”

“Yaşlı dün de gelmişti.”

şekline gelen cümlelerde altı çizili sözler ismin yerine geçmişlerdir. Bu sözcüklerin anlamlarına baktığımızda “bu” sözcüğünün, yerine geçtiği

ismin niteliğini bildirmediğini, “yaşlı” sözcüğünün ise bildirdiğini görüyoruz. Öyleyse birincisi zamir, ikincisi adlaşmış sıfattır.

ZARF (BELİRTEÇ)

İsimlerin varlıkları ya da kavramları karşıladığını, fiillerin ise hareketleri, oluşları karşıladığını belirtmiştik. Varlıkların nasıl belli nitelikleri varsa, fiillerin de belli nitelikleri vardır. İsmi niteliğini bildiren sözcüklere sıfat demiştik. Fiillerin niteliğini bildiren sözcüklere de **zarf** diyoruz.

“Güzel bir evde oturmak istiyorum.” cümlesinde “güzel” sözcüğü “ev” isminin niteliğini bildiriyor, onun nasıl olduğunu açıklıyor. Öyle ise bu sözcük sıfat görevindedir.

Aynı sözcük;

“Bu ev uzaktan daha güzel görünüyordu.” cümlesinde “görünmek” fiilinin nasıl olduğunu bildiriyor. İşte bu durumda “güzel” sözü zarftır.

Kısaca zarflar fiillerle ilgili sözcüklerdir. Bunun dışında, sıfatın, adlaşmış sıfatın veya başka bir zarfın derecesini bildiren zarflar da vardır.

1. Durum Zarfları

Fiilin durumunu yani nasıl yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan “nasıl” sorusuna cevap verir.

O, hızlı koşardı. (Nasıl koşardı?)

Çok tatlı gülümsüyor. (Nasıl gülümsüyor?)

Bu günler zor geçecek. (Nasıl geçecek?)

cümlelerinde altı çizili sözler durum bildiren zarflardır. Bu sözcüklerden sonra isim gelseydi sözcükler sıfat olacaktı.

Zarfın mutlaka fiillerden önce gelmesi şart değildir. Zarfla fiil arasına başka sözcükler girebilir.

“Dışarıdan kesik kesik köpek havlamaları geliyordu.”

cümlesinde “kesik kesik” zarfıyla onun nitelediği fiil arasına başka öge girmiştir. Elbette bu zarfın özelliğini değiştirmez.

2. Zaman Zarfı

Fiilin ne zaman yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan “ne zaman” sorusuna cevap verir.

Tatilden dün dönmüşler.

Akşama bizde toplanıyoruz.

Artık buradan gitmelisin.

cümlelerinde altı çizili sözcükler fiilin zamanını bildirdiklerinden zarf görevindedirler.

3. Yer - Yön Zarfı

Fiilin yöneldiği yeri bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan “nereye” sorusuna cevap verir ve ek almaz. Bu tür zarfların sayısı bellidir.

“Yukarı çık, ben de geliyorum.” cümlesinde, fiile “Nereye çık?” diye sorarsak, “yukarı” cevabı gelir. Ek de olmadığına göre yer - yön zarfıdır. Eğer cümle “Yukarıya çık.” şeklinde olsaydı, sözcük isim görevinde kullanılmış olacaktı.

Aşağı indi.

Öte gitti.

Geri geldi.

Beri geldi.

İleri gitti.

Dışarı çıktı.

İçeri girdi.

cümlelerinde altı çizili sözcükler yer zarflarıdır.

4. Azlık - Çokluk (Miktar) Zarfları

Zarflar içinde çok değişik özellikler gösteren sözcüklerdir bunlar. Fiilin, sıfatın, zarfın, adlaşmış sıfatın miktarlarını bildirebilen geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu zarflar "ne kadar" sorusuna cevap verir.

"Pastadan biraz alabilir miyim?"

cümlesinde "alabilir miyim" fiiline "Ne kadar" sorusunu sorarsak "biraz" cevabı gelir. İşte fiilin miktarını bildiren bu sözcük zarftır.

Bu tür zarflar sıfata sorulan "ne kadar" sorusuna da cevap verebilir.

Örneğin;

"Çok güzel bir kitaptı." cümlesinde "kitap" isimdir. "Nasıl kitap?" diye sorarsak "güzel" sıfatı cevap verir. "Ne kadar güzel?" diye sorarsak "çok" cevabı gelir. İşte sıfatın derecesini bildiren "çok" sözcüğü zarftır. Çünkü burada çok olan güzelliştir.

Bu tür zarflar, başka bir zarfın derecesini de bildirebilir. Bu durumda zarfa sorulan "ne kadar" sorusuna cevap verir.

"Çok hızlı koşuyor." cümlesinde "koşuyor" fiildir. "Nasıl koşuyor?" diye sorarsak "hızlı" zarfını buluruz. "Ne kadar hızlı?" diye sorduğumuzda ise "çok" cevabı gelir. Zarfın derecesini bildiren bu sözcüğe de zarf diyoruz.

Bunlar adlaşmış sıfatların da derecelerini bildirebilir.

"Bu plan en yaşlılar da göz önüne alınarak hazırlandı."

cümlesinde "yaşlılar" adlaşmış sıfattır. Buna "Ne kadar yaşlı?" diye sorarsak "en yaşlılar" cevabı gelir. Yaşlıların derecesini bildiren "en" sözü zarftır. Örnekleri çoğaltalım.

O, bu derse pek çalışmadı. (Fiilin zarfı)

Pek sağlam bir ayakkabıya benzemiyor. (Sıfatın zarfı)

Pek akıllısın sen de! (Adlaşmış sıfatın zarfı)

“Ne kadar” sorusu elbette sadece zarfı buldurmaz.

“Fazla mal göz çıkarmaz.” cümlesinde altı çizili sözcük “mal” isminin miktarını bildirdiği için sıfattır. Çünkü isimlerin zarfı olmaz.

“Bu kadar çok arabayı nasıl taşıyor bu köprü?” derken “çok” sözü “araba” isminin sıfatı, “bu kadar” sözü de “çok” sıfatının zarfıdır.

Bazen cümlede birden fazla zarfın veya sıfatın olması, aklımızı karıştırabilir.

“Sevimli , sarışın bir çocuk içeri girdi.” cümlesinde “çocuk” isim, “sarışın” sıfat, “sevimli” sıfattan önce geldiği için zarftır, gibi bir yanlış düşünceye kapılmayalım. Bir sözcüğün, zarfın ya da sıfatın zarfı olması sadece “ne kadar” sorusuna cevap vermesiyle, yani derece bildirmesiyle mümkündür. Bu cümlede ise altı çizili bütün sözcükler ismin sıfatlarıdır.

5. Soru Zarfı

Cümlelerde zarfları bulmak için kullandığımız sorular vardı. Bunların hepsi - nereye hariç - soru zarflarıdır.

Nasıl bu kadar güzel konuşuyor?

Gittiği yerden ne zaman dönecek?

Ne kadar hızlı yüzüyor?

Neden söz vermesine rağmen gelmiyor?

Ne gülüp duruyorsun iki saattir?

cümlelerinde altı çizili sözcüklerin hepsi soru zarfıdır.

İSİM ÇEKİM EKLERİ

İsim soylu sözcüklere gelerek onlara cümlede görev ve anlam kazandıran eklerdir. Sadece isimlerle ilgili olmayıp zamir, sıfat ve zarflarla da ilgili

olduğundan isim soylu sözcüklerin sonunda işledik. Bu ekleri şöyle gösterebiliriz.

- a. Çokluk eki
- b. Hal ekleri
- c. Eşitlik eki
- d. İyelik eki
- e. İlgi eki

A. ÇOKLUK EKİ

Asıl işlevi isimlerin sayı bakımından çokluğunu bildirmektir.

Kalemler , çantalar , defterler alındı.

B. HAL EKLERİ

İsim soylu sözcüklere gelerek onların yüklemle ya da diğer sözcüklerle ilgilerini sağlayan eklerdir. Bunları şu şekilde inceleyebiliriz.

1. - i hal eki (yükleme hali)

“Ev - i gördüm.”

“Odun - u yardım.” cümlelerinde kullanılan eklerdir. Fiilin neyi etkilediğini gösterir. Fiile sorulan “kimi, neyi” sorularına cevap verir.

2. - e hal eki (yönelme hali)

“Eve gitti.” cümlesinde yer bildirir.

“Yaza gelecekler.” cümlesinde zaman bildirir; zarf yapar.

“Beş bin liraya aldım.” cümlesinde miktar bildirerek zarf yapar.

“Başbaşa resim çektirmişler.” cümlesinde durum bildirerek zarf yapmış.

Bu ek "ben" ve "sen" şahıs zamirlerine geldiğinde, zamirlerin yapısını değiştirir ve onları "bana", "sana" şekline çevirir.

Bu eki,

"Haberı duyunca koşa koşa olay yerine geldi."

"Elindeki taşları oraya buraya rastgele atıyordu."

"Saat üçü beş gece istasyonda buluşacağız." cümlelerinde altı çizili eklerle karıştırmayalım. "-e" hal eki fiillerin kök ya da gövdelerine eklenmez.

3. - de hal eki (bulunma hali)

"Evde bekliyor." cümlesinde yer bildirir.

"Ayakta bekliyor." cümlesinde durum bildirerek zarf yapmış.

"3'te gelecek." cümlesinde zaman bildirerek zarf yapmış.

"Onlar gözde insanlar." cümlesinde eklendiği sözcüğün anlamını değiştirmiş ve sıfat yapmış. Elbette bu durumda yapım eki olmuş.

"Buralarda saz boyunda otlar biter." cümlesinde sıfat yapmış ancak yapım eki olmamış.

4. - den hali (çıkma durumu)

"Evden çıktı." cümlesinde yer bildirmiş.

"Akşamdan gidelim." cümlesinde zaman bildirmiş.

"Sıradan insanlardı onlar." cümlesinde eklendiği sözcüğün anlamını değiştirerek sıfat yapmış ve yapım eki olmuş.

"Senden iyi arkadaş bulamam." cümlesinde karşılaştırma bildirmiş.

"Sıkıntıdan tırnaklarını yerdı." cümlesinde neden bildirmiş.

"Her taraf kağıttan uçaklarla doluydu." cümlesinde bir şeyin neyden yapıldığını göstermiş.

“Birden ayağa fırladı.” cümlesinde durum bildirmiş. Bu tür örnekler çoğaltılabilir. Önemli olan, eklerin cümle içindeki anlamını kavramaktır.

C. EŞİTLİK EKİ

İsim soylu sözcüklere gelip onlara değişik anlamlar katan ve anlama bağı olarak onları sıfat, zarf yapan - ce , -ca (-çe, -ça) ekleridir.

Böyle çocukça davranmamalısın. (benzerlik)

Sınıfça geziye gittik. (topluluk)

Kiloca o daha şişmandı. (karşılaştırma)

Bence bu kazak daha güzel. (kanaat)

Çocuğu iyice dövmüşler. (pekiştirme)

Onca işim arasında seni mi düşüneyim? (derecelendirme)

Bu ve buna benzer anlamlar katan eşitlik eki ayrıca sözcüğün görevini de değiştirir. Birinci cümledeki “çocukça” sözü zarftır. Ancak bu sözcük eşitlik eki almadan çocuk ismini karşılar. Ek alınca türü değişmiştir.

D. İYELİK EKİ

Eklendiği ismin bir şahsa ya da nesneye ait olduğunu gösteren ektir. Aitlik ilgisini, kendinden önceki bir sözcüğe ya da söz öbeğine bağlayarak bildirir. Altı şahsa göre çekimlenir.

defter - im	silgi - m
defter - in	silgi - n
defter - i	silgi - si
defter - imiz	silgi - miz
defter - iniz	silgi - niz

defter - leri

silgi - leri

İki ayrı sözcük üzerinde gösterdiğimiz ekler iyelik ekleridir. Görüldüğü gibi eklendiği isimlerin kime ait olduğunu bildiriyorlar.

İyelik eklerinin değişik işlevleri vardır. Bunlardan önemli olanları açıklayalım.

- Belgisiz sıfatların, belgisiz zamir durumuna dönüşmeleri sırasında, düşen ismin yerine iyelik eki getirilir.

Bazı öğrenciler gelmedi.

Bazıları gelmedi.

- Yer bildiren zamirlerde kullanılır.

Burası çok sıcak.

- İsim tamlaması yapar. Bunu birazdan ayrıntılarıyla açıklayacağız.
- Sıfat görevinde bulunan bazı sözcüklerde bulunur. Ancak bu durumda iyelik eki olma özelliğini tamamen kaybeder:

Güzelim memleketi ne hale getirdiler.

O canım ağaçları kesmişler.

İyelik eklerini benzer eklerle karıştırmamak gerekir.

Kitab - ı geri verdim.

Kitab - ı çok değerlidir onun.

cümlelerinde altı çizili eklerin şekil olarak aynı olduklarını görüyoruz.

Bunlardan hangisinin iyelik eki olduğunu hangisinin olmadığını anlamak için sözcüğe "kimin" sorusunu soralım. İyelik ekleri aitlik bildirdiğinden bu soruya cevap verecektir. Buna göre "Kimin kitabı?" diye sorduğumuzda ikinci cümlemin cevap verdiğini ve "Onun kitabı kayboldu." şeklinde söylenebildiğini görüyoruz. Öyleyse "- ı" eki ikinci cümlede iyelik eki, birinci cümlede ise "Neyi aldı?" sorusuna cevap verdiğinden "-i" hal eki olarak kullanılmıştır.

Öğretmenim beni severdi.

Öğretmenim artık ben de.

cümlelerinde de benzer ekleri görüyoruz. Hangisinin iyelik eki olduğunu aynı yöntemle bulalım. “Kimin öğretmeni?” sorusuna sadece birinci cümle cevap verir ve “Benim öğretmenim.” şeklinde söylenebilir. İkinci cümle ise öğretmen isminin ait olduğu kişiyi bildirmez. Bu cümleyi ancak “Ben öğretmenim.” şeklinde söyleyebiliriz; aitlik değil oluş bildirir. Bu anlamı veren eki ileride “ekeylem” olarak inceleyeceğiz.

E. TAMLAYAN EKİ

İyelik ekiyle çok sıkı biçimde ilgisi olan bir ektir. Eklendiği isme ait olan başka bir sözün varlığını gösterir. Bağlı olduğu isim ilgi ekli isimden sonra gelir.